A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2013. október 3.*

„A polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatokkal kapcsolatos joghatóság, illetve e határozatok elismerése és végrehajtása — 44/2001/EK irányelv — Hatály — Természetes személyek jog- és cselekvőképessége — Kizárólagos joghatóság olyan eljárásokra, amelyek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog — Terjedelem — Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező, gondnokság alá helyezett személy azon jogára vonatkozó nemperes eljárás, hogy egy másik tagállamban található ingatlana fölött rendelkezzék”

A C-386/12. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Sofiyski gradski sad (Bulgária) a Bírósághoz 2012. augusztus 13-án érkezett, 2012. június 29-i határozatával terjesztett elő a

Schneider Siegfried János által indított eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: M. Ilešič tanácselnök, E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader (előadó) és C. G. Fernlund, bírák,

főtanácsnok: N. Jääskinen,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a német kormány képviseletében T. Henze és J. Kemper, meghatalmazotti minőségben,

– a magyar kormány képviseletében Szíjjártó K. és Szilágyi Á., meghatalmazotti minőségben,

– az osztrák kormány képviseletében A. Posch, meghatalmazotti minőségben,

– az Egyesült Királyság Kormánya képviseletében A. Robinson, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében V. Savov és M. Wilderspin, meghatalmazotti minőségben,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: bolgár.

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.) 22. cikke 1. pontjának értelmezésére vonatkozik.

2 Ezt a kérelmet Schneider S. J., gondnokság alá helyezett magyar állampolgár által a Bolgár Köztársaság területén lévő ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetése tárgyában indított nemperes eljárás keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

A 44/2001 rendelet

3 A 44/2001 rendelet (7) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„E rendelet hatályának – egyes, pontosan meghatározott ügyektől eltekintve – ki kell terjednie valamennyi jelentős polgári és kereskedelmi ügytípusra.”

4 Az említett rendelet (19) preambulumbekezdésének szövege így szól:

„Biztosítani kell a [polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény)] és e rendelet közötti folytonosságot, ennek érdekében átmeneti rendelkezéseket kell megállapítani. Ugyanez a folytonossági követelmény vonatkozik a Brüsszeli Egyezménynek az Európai Közösségek Bírósága általi értelmezésére is, és az e rendelet hatálybalépésekor folyamatban lévő ügyekben is [a Bíróság ezen értelmezési munkájára vonatkozó, felülvizsgált és módosított] 1971-es Jegyzőkönyvet kell alkalmazni.”

5 A 44/2001 rendelet 1. cikkének (1) bekezdése és (2) bekezdésének a) pontja értelmében:

„(1) E rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni a bíróság jellegére való tekintet nélkül. E rendelet nem alkalmazható különösen az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre.

(2) E rendelet nem vonatkozik:

a) természetes személyek személyi állapotára, jog- és cselekvőképességére, házassági vagyonjogra, végrendeletre és öröklésre.”

6 A rendelet II. fejezetének „Különös joghatóság” című 6. szakaszában található 22. cikke ekként rendelkezik:

„A lakóhelyre való tekintet nélkül a következő bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeznek:

1. olyan eljárásokra, amelynek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog vagy ingatlan bérlete, illetve haszonbérlete, annak a tagállamnak a bíróságai, ahol az ingatlan található.

[...]”

A bolgár jog

7 A családjogi törvény (Semeen kodeks) 168. cikkének a 165. cikk (4) bekezdésével és a 130. cikk (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett (2) bekezdése értelmében a korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított személyek tulajdonában álló ingatlanokkal való rendelkezés azon regionális bíróság (Rayonen sad) engedélyével lehetséges, amelynek illetékességén belül e személyek jelenlegi lakóhelye található, abban az esetben, ha a rendelkezés nem ellentétes az érintett személy érdekeivel.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

8 A magyar bíróság a magyar jog alapján gondnokság alá helyezte Schneider S. J.-t, és e célból szintén magyar állampolgárságú törvényes képviselőt és hivatásos gondnokot rendelt ki számára.

9 Miután édesanyja 2009. június 17-én elhunyt, Schneider S. J. örökölt tőle egy Lovech (Bulgária) városában található lakást, amelynek másik fele testvérét illette meg.

10 Schneider S. J. – gondnoka hozzájárulásával – az említett ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetése iránti kérelmet terjesztett a Sofiyski rayonen sad (szófiai regionális bíróság) elé, Keresete alátámasztásául arra hivatkozott, hogy a lakás eladásából fedezni tudná egyéni szükségleteit Magyarországon, különösen az állandó egészségügyi ellátásával és egészségügyi intézményben való elhelyezésével kapcsolatban felmerülő költségeket.

11 2012. február 29-i határozatával a Sofiyski rayonen sad elutasította a kérelmet, mivel úgy vélte, hogy az érintett ingatlannal történő rendelkezés nem szolgálja a korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított személy érdekét. Ez a bíróság ezért úgy határozott, hogy Schneider S. J., gondnokság alá helyezett nagykorú személy érdekeivel ellentétes lenne, ha az ingatlan eladásra kerülne, és az abból kapott pénzt pénzügyi alapba helyeznék, miközben Magyarországon továbbra is hajléktalan maradna.

12 Schneider S. J. az említett határozattal szemben fellebbezéssel élt a Sofiyski gradski sad (szófiai városi bíróság) előtt.

13 Miután a Sofiyski gradski sad úgy ítélte meg, hogy a 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontja alapján nem egyértelmű, hogy ez a rendelkezés alkalmazandó-e az olyan nemperes eljárásra, mint amilyen előtte folyamatban van, úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást, és az alábbi kérdést terjeszti előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé:

„A [44/2001 rendelet] 22. cikkének 1. pontját csak olyan kontradiktórius eljárásokra lehet e alkalmazni, amelyek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog, vagy e rendelkezés olyan nemperes eljárásokban is alkalmazandó, amelyekben valamely tagállam azon állampolgára, akit ezen állam valamelyik bírósága a nemzeti jog értelmében korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánít, és akinek (ugyanezen ország állampolgárságával rendelkező) gondnokot rendeltek ki, azt kéri, hogy rendelkezhessen a valamely más tagállamban található ingatlanával?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

14 A kérdést előterjesztő bíróság kérdése lényegében arra irányul, hogy a 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontját úgy kell-e értelmezni, hogy az olyan nemperes eljárásokban is alkalmazandó, amelyet valamely tagállamnak az e tagállam joga alapján gondnokság alá helyezett és ennek következtében korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított állampolgára által egy másik tagállam bírósága előtt az utóbbi tagállam területén fekvő ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetése iránt indított.

15 A Bíróság elé észrevételt terjesztő tagállamok, valamint az Európai Bizottság szerint nemleges választ kell adni erre a kérdésre. Továbbá úgy vélik, hogy az olyan nemperes eljárások, mint amilyen az alapügyben folyamatban van, a 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében a természetes személyek jog- és cselekvőképességével függenek össze.

16 Következésképpen az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálata a 44/2001 rendelet említett rendelkezésének értelmezését is megköveteli.

17 Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy a 44/2001 rendelet 1. cikkének (1) bekezdése és 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerint a rendeletet a bíróság jellegére való tekintet nélkül „polgári és kereskedelmi ügyekben” kell alkalmazni, a rendelet tárgyi hatálya alá azonban nem tartozik a „természetes személyek személyi állapota, jog- és cselekvőképessége”.

18 Egyébiránt a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint „a polgári és kereskedelmi ügyek” meghatározást önálló fogalomként, a rendelet céljára és felépítésére, valamint a nemzeti jogrendszerek összességéből következő alapelvekre hivatkozással kell értelmezni. A rendelet hatályát így elsősorban a felek közötti jogviszonyok jellege vagy a jogvita tárgya alapján kell megállapítania (lásd különösen a C-343/04. sz. ČEZ-ügyben 2006. május 18-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-4557. o.] 22. pontját és a C-420/07. sz. Apostolides-ügyben 2009. április 28-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-3571. o.] 41. és 42. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

19 A 44/2001 rendeletből a tagállamokra és az érdekelt személyekre nézve keletkező jogok és kötelezettségek egyenlőségének és egységességének lehetséges legjobb biztosítása érdekében a „természetes személyek személyi állapot[ának], jog- és cselekvőképesség[ének]” az e rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett fogalmát szintén önállóan kell értelmezni.

20 Továbbá, ami az ingatlanon fennálló dologi jogokat illeti, a 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontja szerint annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek kizárólagos joghatósággal, ahol az ingatlan található.

21 Azt is hangsúlyozni kell, hogy a Brüsszeli Egyezmény 16. cikke 1. pontjának a) alpontjára vonatkozó ítélkezési gyakorlatában – amely a 44/2001 rendelet (19) preambulumbekezdése szerint a rendelet 22. cikke 1. pontjának értelmezésére is irányadó – a Bíróság kimondta, hogy e cikket úgy kell értelmezni, hogy azon szerződő állam bíróságainak kizárólagos joghatósága, ahol az ingatlan található, nem terjed ki valamennyi olyan keresetre, amelyek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog, hanem ezek közül csak azokra, amelyek az Egyezmény hatálya alá tartoznak, és valamely ingatlan területének, állagának, tulajdonának, birtokának, vagy az ingatlanon más dologi jog fennállásának megállapítására, valamint arra irányulnak, hogy biztosítsák a jogosultakat jogcímük alapján megillető előjogokat (lásd különösen a C-115/88. sz., Reichert és Kockler ügyben 1990. január 10-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-27. o.] 11. pontját, valamint a fent hivatkozott ČEZ-ügyben hozott ítélet 30. pontját).

22 Az olyan kérelmek azonban – miként ezt az írásbeli észrevételt előterjesztő tagállamok és a Bizottság is előadta –, mint amilyenről az alapeljárásban is szó van, nem tartoznak a 44/2001 rendelet hatálya alá.

23 A Schneider S. J. magyar állampolgárságú gondnokolt kérelmére indított eljárás ugyanis a Bolgár Köztársaság területén található ingatlanon fennálló eszmei tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetésére irányul.

24 Rá kell mutatni arra, hogy – miként ez az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból is kitűnik – Schneider S. J. azért kéri az engedélyt, mert gondnokság alá helyezettként nem gyakorolhatja teljes körűen a jogait. Ingatlanai fölött ugyanis csak úgy rendelkezhet, ha a nevében egy másik személy jár el gondnokként, és ha a bíróság erre előzetesen engedélyt ad neki.

25 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból az is kitűnik, hogy a bolgár családjogi törvény rendelkezései alapján az említett bírósági engedély a gondnokság alá helyezett személy védelmét szolgáló intézkedés, amelyet azért ír elő jogszabály, mert az érintett személy nem képes többé arra, hogy saját maga rendelkezzék ingatlanai felől. Miként ugyanis a kérdést előterjesztő bíróság is rámutatott, ilyen engedély csak abban az esetben adható, ha az érintett ingatlan elidegenítése a védelem alatt álló személy érdekében történik.

26 Következésképpen a gondnokság alá helyezett személynek az ingatlana feletti rendelkezés engedélyeztetésére irányuló kérelme, mint amilyet az alapeljárásban benyújtottak, olyan kérelemnek minősül, amely közvetlenül kapcsolódik a 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében az érintett természetes személy jog- és cselekvőképességéhez. A gondnokság alá helyezett személyek tulajdonát képező ingatlan feletti rendelkezés bírósági engedélyeztetésének szükségessége ugyanis egyenes következménye annak, hogy ezek a személyek nem cselekvőképesek, mivel ilyen ügyletek megkötésekor védelmüket szolgáló intézkedések vonatkoznak rájuk.

27 Ezt az értelmezést támasztja alá a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezményre – amelynek tárgyi hatálya megegyezik a 44/2001 rendelet tárgyi hatályával – vonatkozó Jenard-jelentés (HL 1979. C 59., 1. o.) is. A Jenard-jelentés 10. oldalán ugyanis az áll, hogy ezen egyezmény alkalmazási körébe olyan, szerződéses vagy szerződésen kívüli kötelezettségekre vonatkozó jogviták és ítéletek tartoznak, amelyek „nem érintenek a személyi állapotra, a jog- és cselekvőképességre vonatkozó, illetve öröklési, hagyatéki, házassági vagyonjogi, csődjogi vagy társadalombiztosítási kérdéseket, e tekintetben pedig az egyezményt a lehető legtágabban kell értelmezni”.

28 Végül azzal a körülménnyel kapcsolatban, hogy az alapügyben a gondnokság alá helyezett személy által kért, eladásra vonatkozó engedély olyan ingatlanra vonatkozik, amelynek ez a személy a tulajdonosa, meg kell állapítani, hogy az alapeljárásnak ez a sajátos vonatkozása nem tekinthető döntőnek azzal kapcsolatban, hogy az a 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontja értelmében „ingatlanon fennálló dologi jogra” irányuló eljárásnak minősül-e. Ugyanis – miként a német és a magyar kormány, az Egyesült Királyság Kormánya és a Bizottság helyesen megállapította – az ilyen eljárás nem irányul az ingatlan területének, állagának, tulajdonának, birtokának megállapítására, sem pedig arra, hogy a gondnokság alá helyezett személynek, mint az említett ingatlan tulajdonosának a tulajdonjoga alapján megillető előjogokat biztosítsa.

29 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a fent említett Jenard-jelentés 34. és 35. oldalán a Brüsszeli Egyezmény 16. cikkére vonatkozó kommentárnál az olvasható, hogy az említett 16. cikk 1. pontjának a) alpontjában – amelyik a 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontjának felel meg – foglalt joghatósági szabály, amely „a kereset tárgyán alapul”, „olyan viták” esetében alkalmazandó, „amelyek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog”.

30 Márpedig az alapügyben az eljárásnak kizárólag annak eldöntése a tárgya, hogy a korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított személy érdekét szolgálja-e az ingatlanának elidegenítése, az ingatlanon fennálló dologi jogának kérdése pedig nem merül fel.

31 A fenti megfontolások összességére tekintettel a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendeletet, és különösen annak 22. cikke 1. pontját úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazandó az olyan nemperes eljárásokban, amelyeket valamely tagállamnak az e tagállam joga alapján gondnokság alá helyezett és ennek következtében korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított állampolgára által egy másik tagállam bírósága előtt az utóbbi tagállam területén fekvő ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetése iránt indított, mivel az ilyen eljárások a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében „a természetes személyek jog- és cselekvőképességével” függenek össze, amely nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá.

A költségekről

32 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendeletet, és különösen annak 22. cikke 1. pontját úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazandó az olyan nemperes eljárásokban, amelyeket valamely tagállamnak az e tagállam joga alapján gondnokság alá helyezett és ennek következtében korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított állampolgára által egy másik tagállam bírósága előtt az utóbbi tagállam területén fekvő ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyeztetése iránt indított, mivel az ilyen eljárások a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében „a természetes személyek jog- és cselekvőképességével” függenek össze, amely nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá.

Aláírások